

SPRAWOZDANIE
Z I OGÓLNOPOLSKIEJ KONFERENCJI Z CYKLU
„«GRA O ŻYCIE». HAZARD I UZALEŻNIENIA WIRTUALNE”
KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II
1 CZERWCA 2011 ROKU

Wyzwania współczesnego świata coraz częściej doprowadzają do tego, że sensowne i wartościowe przeżycie kolejnego dnia staje się zadaniem, którego realizacja przekracza siły i możliwości człowieka. Życie przestaje być postrzegane jako powołanie i droga do spełnienia, ale jawi się wielu ludziom jako walka, którą łatwo można przegrać. Perspektywa młodych ludzi wydaje się szczególnie pesymistyczna. Potwierdza to wzrastająca u młodych ludzi liczba „ucieczek” od życia.

Blizsze poznanie współczesnych „ucieczek” od życia, a także wspólna refleksja nad tym, jak uczynić atrakcyjnym prawdziwe – realne życie, przyświecały organizatorom konferencji „Gra o życie». Hazard i uzależnienia wirtualne”, która odbyła się dnia 1 czerwca 2011 roku na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Organizatorami konferencji byli pracownicy Katedry Psychoprofilaktyki Rodziny Instytutu Nauk o Rodzinie Wydziału Teologii KUL, natomiast opiekę naukową sprawował ks. dr Jarosław Jęczeń, dyrektor Instytutu Nauk o Rodzinie. Do organizacji konferencji włączyło się także Stowarzyszenie „Rodzina” z Puław oraz Fundacja Totalizatora Sportowego „Milion Marzeń”. Patronatem medialnym konferencję objęły: Radio Lublin, Radio eR oraz TVP Lublin.

Tematyka konferencji koncentrowała się wokół tzw. nowych uzależnień, wśród których szczególną uwagę zwrócono na uzależnienie od gier hazardowych, gier komputerowych, korzystanie z komputera i Internetu. Celem było zapewnienie przestrzeni – miejsca i czasu – dla specjalistów zajmujących się tą problematyką, aby znaleźli oni płaszczyznę wymiany doświadczeń płynących z pracy naukowej oraz praktyki profilaktycznej. Założeniem perspektywicznym organizatorów było stworzenie platformy współpracy między środowiskami, która zaowocowałaby wspólnie podejmowanymi inicjatywami, zmierzającymi do lepszego poznania rozpowszechniających się nowych uzależnień oraz tworzenia środków zapobiegawczych i leczniczych. Mając na uwadze to, jak dużym potencjałem naukowo-badawczym dysponuje Uniwersytet, a z drugiej strony – jak duży jest obszar badawczy, który dotychczas w Polsce nie był wystarczająco eksplorowany, stworzenie takiej platformy mogłoby przynieść cenne owoce dla wielu środowisk. Do realizacji tej inicjatywy zaproszeni zostali wybitni specjaliści, przedstawiciele różnych środowisk zajmujący się problematyką nowych uzależnień i ich zapobiegania.

Konferencję otworzył dyrektor Instytutu Nauk o Rodzinie – ks. dr Jarosław Jęczeń, który przywitał gości oraz wprowadził ich w podejmowaną tematykę, podkreślając jej aktualność i znaczenie we współczesnym świecie.

Program konferencji obejmował problematykę uzależnienia od hazardu oraz od przestrzeni wirtualnej. Pierwsza część dotyczyła patologicznego grania hazardowego.

Dyskusję w pierwszej części rozpoczęła dr Lubomira Szawdyn, wieloletni terapeuta uzależnienia od hazardu, która swoim referacie pt. „Uzależniony, uzależniona – czym jest uzależnienie?” wprowadziła uczestników w problematykę uzależnień, wyjaśniając ich istotę oraz proces powstawania. Metaforycznie zobrazowała uzależnienie jako wejście po schodach do świata, w którym nie ma problemów, wyzwań, trudności. Przeciwnością tego byłby świat realny, do którego schodzi się po schodach tylko po to, aby doświadczyć trudności, szarości życia, jego problemów. Pomogło to lepiej zrozumieć, jak duża pokusa kryje się w uzależnieniach, zwłaszcza w świecie, w jakim obecnie żyjemy.

Doktor Bohdan Woronowicz w referacie „Terapia patologicznego hazardu” zaprezentował specyfikę patologicznego hazardu, przy czym zwrócił uwagę na elementy wspólne oraz odróżniające go od innych uzależnień (chemicznych). Omówił przebieg rozwoju patologicznego hazardu, kolejne jego fazy, a następnie przybliżył formy pracy terapeutycznej z uzależnionymi graczami. Wskazał także na ogólny kierunek pracy z osobami uzależnionymi, a następnie zaznaczył specyficzne problemy, nad jakimi należy pracować w terapii tego zaburzenia. Jak stwierdził, w Polsce nie opracowano dotychczas ogólnie obowiązującego specjalistycznego programu leczenia osób uzależnionych od grania hazardowego.

W dalszej części konferencji zaprezentowane zostały wyniki badań dr Bernadety Lelonek-Kulety, dotyczące charakterystyki psychospołecznej mężczyzn uzależnionych od gry na automatach losowych („Kim jest patologiczny hazardzista? – polscy gracze automatów losowych w badaniach psychologicznych”). Badania prowadzone były na terenie całej Polski, miały na celu bliższe poznanie polskiej populacji amatorów automatów losowych, a także próbę zidentyfikowania czynników osobowościowych i społecznych związanych z rozwojem uzależnienia. Jak się okazuje, polscy hazardziści to głównie mężczyźni w średnim wieku (30-40 lat), samotni, o niższym poziomie wykształcenia niż reszta populacji. Gracze uzależnieni natomiast charakteryzują się specyficznymi cechami osobowościowymi, grają z innych pobudek niż pozostali gracze, a także popełniają błędy w myśleniu dotyczące szacowania szans na wygraną.

Bartłomiej Dzik, prowadzący od kilku lat badania nad procesami poznawczymi graczy hazardowych, w wykładzie pt. „Pułapki psychologiczne w grach hazardowych” przybliżył specyfikę myślenia uzależnionego hazardzisty. Zaprezentował wyniki własnych badań, dotyczących tzw. pułapek psychologicznych stojących przed graczem – czyli popełnianych przez niego błędów myślenia. Większość błędów związana jest ze zniekształconym pojmowaniem zjawisk probabilistycznych (iluzja kontroli, myślenie magiczne, zależność kolejek). Szczególnie istotne znaczenie zdaje się mieć wiara w szczęście, czyli „nadmaturalny” mechanizm wpływający na sukces lub porażkę gracza. Wielu hazardzistów wierzy, że rozpoznanie „szczęśliwych serii” i związana z tym specyficzna samokontrola podczas gry pozwolą im wygrać z kasynem.

Do dalszej dyskusji zaproszona została Bożena Bajerowska (w zastępstwie Bogusławy Bukowskiej – wicedyrektora Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii). Przybliżyła ona uczestnikom konferencji utworzony w 2009 roku Fundusz Rozwiązywania Problemów Hazardowych jako potencjalne źródło finansowania inicjatyw związanych z poznawaniem i zapobieganiem uzależnieniu od hazardu. W ramach Funduszu mogą być finansowane m.in. badania naukowe dotyczące zjawiska

uzależnienia od hazardu oraz rozwiązywania problemów z tym związanych, podnoszenie jakości programów profilaktycznych i terapeutycznych, profilaktyka uzależnienia od hazardu, prowadzenie działań edukacyjno-informacyjnych w zakresie problematyki dotyczącej rozwiązywania problemów hazardowych, rozwiązywanie problemów wynikających z uzależnienia od hazardu.

Temat możliwości realizowania działań profilaktycznych obejmujących uzależnienie od hazardu kontynuował Bartosz Mielecki – dyrektor Fundacji Totalizatora Sportowego Milion Marzeń, który zaprezentował uczestnikom konferencji Fundację, jej założenia i realizowane programy profilaktyczne, wskazał na dalsze perspektywy działalności i współpracy z różnymi środowiskami. Przedstawił też wyniki dwóch serii badań przeprowadzonych przez Fundację. Pierwsze – prowadzone wśród specjalistów leczenia uzależnień – dotyczyło problemu patologicznego hazardu w Polsce, widzianego z ich perspektywy, drugie odnosiło się do skali uzależnienia od hazardu w Polsce.

W drugiej części konferencji, poświęconej przede wszystkim uzależnieniom wirtualnym, dr Wiesław Poleszak (w zastępstwie za prof. dra hab. Z. B. Gasia) w prezentacji „O profilaktyce i uzależnieniach” omówił czynniki warunkujące skuteczne działania w zakresie profilaktyki uzależnień, m.in. oparcie się na zdrowej rodzinie, współpraca wychowawców, wychowawca jako wzór osobowy, wychowanek jako osoba, czytelne dla wychowanka granice, konstruktywna grupa rówieśnicza, doświadczenia społeczne wzmacniające prawidłowy system wartości. Proces zniewalania (uzależnienia) postępuje bardzo szybko, bazując na deficytach jednostki, natomiast działania profilaktyczne są trudne i narażone na porażki, co wynika głównie z konieczności ich realizacji w zagrażającym świecie.

Zagrożenia płynące ze świata wirtualnego przybliżył w swoim referacie *Second Life* ks. dr Jarosław Jęczeń. Punktem wyjścia dla rozważań Księdza Doktora była rozpowszechniona gra *Second Life*, która sprowokowała do refleksji nad aktywnością wirtualną współczesnego społeczeństwa. Ksiądz Doktor położył nacisk na konieczność zachowania odpowiednich granic między światem rzeczywistym i wirtualnym, a także poszukiwania realnych alternatyw dla życia w tzw. cyberświecie. Zwrócił jednocześnie uwagę na to, że środki wirtualne są stworzone przez człowieka i dla człowieka, a same w sobie nie mają określonego charakteru moralnego. Ten charakter nadaje im człowiek poprzez to, jak z nich korzysta. Prelegent podkreślał jednak także pozytywną funkcję środków wirtualnych, m.in. ewangelizacyjną, rozrywkową, edukacyjną, informacyjną, wspólnototwórczą. Zagrożeniem, jakie niesie ze sobą świat wirtualny, jest fakt przenoszenia do niego rzeczywistości realnej, dzięki czemu człowiek zyskuje złudne poczucie nieograniczonej mocy i wolności. Nie wszystko, co kusi człowieka, musi nim rządzić, w związku z tym nie musi się uciekać od środków wirtualnego przekazu, ale należy edukować społeczeństwo do odpowiedzialnego z nich korzystania.

Problem zagrożeń z tzw. cyberprzestrzeni, szczególnie wobec dzieci, przybliżyła w swojej prezentacji „Wpływ cyberprzestrzeni na rozwój psychospołeczny dziecka” dr Anna Siudem. Scharakteryzowała ona tzw. cyberprzestrzeń, a także omówiła jej pozytywny i negatywny wpływ na ogólny rozwój dziecka. Zwróciła uwagę na zagrożenia płynące z Internetu oraz na czynniki ryzyka, które osoby dorosłe powinny

dostrzegać w odniesieniu do korzystania z tego środka przez dzieci. Przybliżyła wyniki badań CBOS oraz Fundacji Dzieci Niczyje dotyczące skali problemu nadużywania Internetu i komputera przez dzieci. Prelegentka wskazała także na możliwe przyczyny uciekania przez dzieci w wirtualny świat (m.in. słabe więzi rodzicielskie, przyjacielskie, rówieśnicze, pragnienie ucieczki od problemów) oraz na główne założenia profilaktyki skierowanej wobec dzieci zagrożonych nadużywaniem korzystania z cyberprzestrzeni.

Problematykę świata wirtualnego podjęła w swoim wystąpieniu „Trudny powrót z wirtu@lu” także mgr Karolina Komsta. Wskazała ona na czynniki decydujące o atrakcyjności Internetu, wśród których można wymienić m.in. łatwy dostęp, dostępność finansową oraz anonimowość. Stanowią one zarazem predykatory uzależnienia od Internetu. Zwróciła także uwagę na zmienne (po stronie osoby korzystającej z Internetu), które podnoszą ryzyko rozwoju uzależnienia od tego medium (m.in. czynniki osobowościowe).

Prezentację pt. „Analiza wybranych przypadków patologicznego używania Internetu zgłaszanych do Helpline.org.pl”, kończącą konferencję, przygotowała mgr Katarzyna Topolewska, pracująca w Fundacji Dzieci Niczyje oraz przy projekcie Helpline.org.pl. Autorka prezentacji przybliżyła uczestnikom konferencji zasady działania portalu Helpline, docelowe grupy, do których skierowana jest pomoc pracujących w nim konsultantów, a także możliwe formy pomocy. Na bazie doświadczeń blisko czteroletniej pracy konsultantów portalu zostały określone prawidłowości dotyczące patologicznego użytkowania Internetu przez najmłodszych jego odbiorców. K. Topolewska omówiła te zjawiska, opierając się na przypadkach dzieci i młodzieży zgłaszanych do Helpline z powodu nadużywania komputera czy Internetu. Wskazała na istniejące „w sieci” zagrożenia, formy przeciwdziałania im oraz możliwe do realizacji szersze działania profilaktyczne.

Konferencję zamknął dyrektor Instytutu Nauk o Rodzinie ks. dr Jarosław Jęczeń, który jednocześnie wyraził nadzieję na kolejne inicjatywy z cyklu „Gra o życie”. Zapowiedział także wydanie publikacji, w której znajdą się m.in. treści prezentowane w czasie konferencji.

Przedstawiciele różnych instytucji zaproszeni na konferencję wyrazili gotowość do dalszej współpracy i wymiany doświadczeń, czego wyrazem było chociażby wymienianie kontaktów podczas przerw i po zakończeniu konferencji. Szczególne zainteresowanie wzbudziła możliwość finansowania badań naukowych z nowo powstałego Funduszu Zapobiegania Problemom Hazardowym, a także projekt konkursu na najlepszą pracę magisterską dotyczącą patologicznego hazardu, który zamierza realizować Fundacja Milion Marzeń. Uczestnicy konferencji wyrażali też duże zainteresowanie prezentacją Katarzyny Topolewskiej, z którą wielu rozmawiało o problemach doświadczanych w pracy zawodowej z dziećmi i młodzieżą.

Można więc stwierdzić, że zasadniczy cel konferencji „Gra o życie” został zrealizowany. Doświadczenia tej konferencji pozwalają jednocześnie myśleć o kontynuacji zagadnienia „Gra o życie”. Taką kontynuacją będzie podjęcie w niedługiej przyszłości równie ważnego problemu i zaproszenie do wspólnej dyskusji szerokiego grona zainteresowanych osób.

Bernadeta Lelonek-Kuleta
Katedra Psychoprofilaktyki Rodziny KUL